

Бүгү чурттарнын пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫҢҒЫ

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-нин Дээди Советинин болгаш Министрлер Чөвүлелинин органы

№ 172 (12262)

1983 чылдың июль 27, среда

1925 чылда үнүсүлдөтүнгөн

Өртүө 3 коп

МАЛ ЧЕМНЕРИН БЕЛЕТКЭЭР ШАЛЫПЧЫ АЙ ЧОРУП ТУР

ХҮННҮҢ АЙТЫРЫЫ — МАЛ ЧЕМНЕРИН БЕЛЕТКЭЭРИ

СЭКП обкомунун бюрору бо чылдың июль 25-тен август 25-ке чедир мал чемнери белеткээриниң шалыпчы айын чарлаан. Малга бөдүүн болгаш чулуутуг чемнери белеткээрин көвүдээр таарымчалыг байдалдар бар-даа болза, ол ажалдым совхозтарда организастап турарының темпики куду бо-луп артышаанын СЭКП обкомунун бюрору демдээлген.

Июль 20-нч медээзин суугар алмга, республиканың совхозтары 8196 тонна сизини сарааттаан, 1983 тонна сенажы салган, 1178 тонна витаминниң сизген далганын белеткээ. Эрткен чылдың бо үзүнде моон хой мал чемнерин белеткээ турган. Сизини бо медээден айтканындан ийи катал хойну сарааттаан. Ажал-агыларның чамалык ууртукчуларын уругучу чалып чаап турганын биле мал чемнериниң белеткээниниң темпики куду деп санап турары шын эвес. Витаминниң сизген далганын, сенажы калдыг-даа хүнерде белеткел болуру хойге биалдыр. Херек кырында ол мал чемнерин республика өрткен чылдың бо үзүнде азашти кылган. Монгун-Тайга районда чангыс тонна-даа сизген сарааттаан. Тес-Хем, Эрзин, Тожу районнар мал чемнериниң белеткелни кончуг оожум темпик чорудуп турар. Бин-Хем, Сүт-Хөл, Бай-Тайга, Тес-Хем, Өвүр, Эрзин, Тожу районнар сенаж салырыңа кирбээ. Үстүнде ааан районнарның совхозтары мал чени белеткээр кампанияже орайтап, организастап, белеткел кошкак киргенден ажал ам-даа шуудааан. Оон аңгыда мал чемнери белеткээр бригадаларда, звеноларда күш-ажалдың сагылга-чуруму кошкак, техниканы бүдүрүчүдүг ажыглавын турар.

Мал чемнери белеткээр бүгү техниканы калдыг-даа озалдашкын чокка ажылче киирерин, чер болганга немелде бригадаларын болгаш звеноларын тургузарын, оларга техниканы, чепсек-херекселерин быжылгаарын, тодаргай онаалдарын бээрин, оң күүсеттинген турарыңа шыгымын контролду тургузарын шалыпчы ай дугайында СЭКП обкомунун бюрорунун доктаалында демдээлген. Мал чемнери белеткээринге бүдүрүгелериниң, организацияларын, албан черлериниң, студенттериниң, сургууларын, бүгү чурттакы чонун илдепкейлиг киржигезин хандырап, социалисттик чарышты дээштинг организастарын, планда айткан бөдүүн болгаш чулуутуг мал чемнериниң 70 хууздан азашти эвезин бедик шынарлыг белеткээрниң партия, совет, ажал-агыл организастарына дааскан.

Ычангаш амгы үеде СЭКП хоорому, райкомнары, партия организациялары хүннүң чугула айтырымы — мал чемнери белеткээриниң шалыпчы айын организастыг, күш-ажалдык бедик кодураушкунуң арттырыңа чогур кичээлге чалып хуулааган. Хамыктың мурунда мал чемнери белеткээриниң шалыпчы айын өрткөөр дугайында СЭКП обкомунун бюрорунун доктаалында кижиле бүрүткөс чедир талаштырып, таймырлар, оң СЭКП-ниң XXVI съездинин, партия ТК-ның май, ноябрь (1982 ч.) болгаш июль (1983 ч.) пленумнарының шийирлери-биле сыйык холбаар. Ажалыч чоннары мал чемнери белеткээриниң мобилизастар, бүгү организастык, масса-политиктиг ажалды кижиле бүрүткөс күш-ажалды илдепкейлиг көрүңеринге, эки бүдүрүгелерин чедип алган турарыңа угаандыр херек.

Ол ышкаш сизгенчилерниң кылар ажылын улам тодардыр, харыскалганын бедилер. Мал чемнериниң белеткелде чепсектери доразан чалдыгының шийирлиг хемчегелерин алып, күш-ажалдың бүдүрүчүдүг бедилер дээш социалисттик чарышты дээштинг организастар. Бо чугула херекке илдепкейлиг, лекторлар, политинформаторлар, агитаторлар биче эвес ролюда бинаар, оларын шилээш, сизген белеткээр бригадаларга, звеноларга оларын быжылгаан, масса-политиктиг ажалды дээштинг чорудурунун арга-дуржулаарын непердери, күш-ажалды сагылга-чуруму турар, хүн нормалын күүсетпес, техникага камкалга чок кижилерин агиттууларга шүгүмчүлөп бижири, көрүтүг самбыраларын хүн бүрү додурар, чарыштын тилекчилеринге тураскалдың, ымыраалар, шапалдар тилсир, күш-ажалдын алдар тутун кодурун болгаш өске-даа материалдык база моральдыг хемчегелерин алып кижилериниң чедикчилерин ажалдарыңа дуулаар, ыңдыг болганда ону боттандырар ужуруг.

Кайла-ла партия организастыктын масса-политиктиг болгаш кижилер-биле ажалды эки организастыгын, ылаа ажал-иш эки болуп келгенин практика херек кырынга көргүскен. «Тилектег», «Күш-ажалдың хосту», «Совет Тыва» болгаш өске-даа совхозтарын партия организастарының дуржулаары ону багытлап турар.

Партия, совет, профсоюзлар организастары, совхозтарын ууртукчулары болгаш специалисттери мал чемнери белеткел турарлар бедик бүдүрүчүдүг ажалдарыңа бүгү-ле таарымчалыг байдалды тургузар, кижиле бүрүткөс инициативалык болгаш тыныгыр чорун деткир, кураалдарын илсерап, оларын ажылаар хемчегелерин алып, коллективтиг керээ-биле ажаллаар арганы чер болганга непердериң сорулгагы.

Тываның көдээ ишчилери 235 муң тонна сизини, 95 муң тонна сенажы, 425 муң тонна силосту, 8,5 муң тонна витаминниң сизген далганын белеткээр хуулаагени бо чылдын алган. Ажалдың хемчээли уугу, ону шалыпчы айда күүс-дир дээш бүгү-ле аргаларын, кураалдарын ажылаар, күштү ынаар мооннээр херек.

Редакцияга хары

ШЫҢҒЫ КОНТРОЛЬДА

1983 чылдың июль 10-ла үгөн «Шың» содуунуң «Күштү» — мал чемниниң белеткелчиге деп эгелин мурунку чугула кирген шүгүмчүлөгө биштин харынамыс.

Районнуң ажал-ишчилери бо чылдын ийининиң малынга 9290 тонна сизини, 6946 тонна силосту, 150 тонна будук-бүрүгү белеткээр хуулаагени боттарынның мурунча салган. Бо хүнерде совхозтарда 15 сизген бригадалык база совхозтар топтөрлөдөн 15, район товуңден 28 коллектив сизген белеткелчиге киркиң. Совхозтарда сизген кезилдизинде 30 трактор, оон ийинде трактор-биле сизген кезер 16 машиналар, айт-биле кезер 8 машина, 10 трактор болгаш 7 айт граблери ажаллап турар. Районнуң совхозтарында 242 кижиле хол калдыры-биле берге черлерде сизини кезип турар.

Район товуңден база совхозтардан бригадалар бүрүткөс быжылгатынган төлөө чарышты организастап, кижилерин амдырал хандырылганың уруг кичээлгенин салган.

Ийининиң малынга четчир салыг ченин белеткээр, Совет Тываның 40 чылдык эвезиндегилерге уткуур дээш районнуң көдээ ажал-ишчилери илдепкейлиг ажаллап турарлар. Бүгү күштү — амгы үеде сизген белеткелчиге кирген болгаш сизген бригадаларынның хүнде, неделяда белеткээр мал чемниниң график-планын тургускан болган оң күүселдезини шыгымын контрольда алган.

В. ЧИМИТ.

Тожу райкүсумунун даргазының ора-лакчымы.

«Шың» содуун Күш-ажалыч ажалдарын тутун бөгүн АНАТОЛИЯ ХОМШУК-НУҢ звенозунун чедикчилериниң тураскалдың кодурау.

«Барлык» совхозтун Ак-Барлык салбырында анык коммунист А. Хо-мшукунун ууртканы он бир кижиниң комсомол-чу-аныяктарының механизастыгын сизгени эвезоу чедип хонукта 150 тонна сизини белеткээ. Бо звенода трактор-биле сизген кезер ийи машина, ийи трактор грабл, ийи волюкуша болгаш бир ето-гомет бар. Звено кижигун-нор 1300 тонна сизген белеткээр планын август айда ажал күүселдирин хуулааган, хей-аыттыг ажал-лап турарлар.

Мал чени оон эң-не чулуутуг, сүүзүнүг болгаш хоолууг үзүнде ажал алып дээш социалисттик чарышты чер-черге калбарта-нар! Мал чени белеткээринге муракчыларын үлгерин эдерип, муракчы дуржулаары непердериң!

МУРАКЧЫЛАРГА ДЕКНЕЖИҢЕР!

СОВЕТ ТЫВАНЫҢ КҮШ-АЖЫЛЧЫ БАЗЫМНАРЫ

1983 чылдың бирги чартык чылында Тыва АССР-нин экономикактиг болгаш социал хөгжүлдезиниң күрүнө планының күүселдезиниң түннелдериниң дугайында Тыва АССР-нин Статистика эргелелиниң дыңнады

Он бирги беш чылдың планын онзалдаларын хуусаа бетинде доозар, Совет Тываның 40 чыл оюн төлөпкө уткуур дээш Тыва АССР-нин ажалыч чоннары чарышты калбартап болгаш 1983 чылдың бирги чартында республиканың экономикакы хөгжүлдөр талазы-биле көсүк чедикчилериниң чедип алган. Чон-нун амдырал байдалы улам экижиңи турар.

Улус ажал-агының хөгжүлдезиниң көрүзүгелери:

У Л Е Т П У Р

Продукцияның нити хемчээлиниң талазы-биле план күүсеттинген. Үлөтүр бүдүрүлгелериниң хемчээлиниң кол-кол адырлар айы-биле план күүселдиз:

1982 чылдың алды айларынның деңгели-биле 1983 чылдың бирги чартында бүдүрүлгелериниң хемчээли (хуу-биле)

Продукцияның хемчээлиниң талазы-биле план күүселдизиниң хууу	1982 чылдың чартык чылында хамырыштыр 1983 чылдың чартык чылында хууу	1982 чылдың чартык чылында хамырыштыр 1983 чылдың чартык чылында хууу
Электрэнергетика	103	103
Олаар чүлү үлөтүрү	97	97
Өндүг металлургия	97	97
Металл ажаллап кылыры	100,6	100,6
Арга-арыг болгаш ыяш кылар үлөтүр	104	104
Туудуг материалдары кылар үлөтүр	102	102
Чик үлөтүр	103	103
Аш-чем үлөтүрү	115	115
Далган-крупна болгаш комбикорм үлөтүрү	99,8	99,8
Полиграфия үлөтүрү	103	103
Аш-чем, арга-арыг болгаш ыяш ажаллап кылар үлөтүрү бүдүрүлгелери бедик темп-биле хөгжөөн.		
Ангы-агы министрстволар болгаш бүдүрүлгелер талазы-биле чартык чылда продукция хемчээлиниң, бүдүрүлгелер болгаш күш-ажалдың бүдүрүчү-лүүн өстүрериниң план күүселдиз:		
Продукцияның хемчээлиниң талазы-биле план күүселдизиниң хууу	1982 чылдың чартык чылында хамырыштыр 1983 чылдың чартык чылында хууу	1982 чылдың чартык чылында хамырыштыр 1983 чылдың чартык чылында хууу
«Тыва даг-дугу» комбинат	116	120
Каа-Хем хомур-лаш разрез	114	97
Тываның электр чешкелери	101	101
«Тыва кобальт» комбинат	102	97
«Туудуг кезектер» комбинат	105	104
«Шагартяжстрой» УБК-зы	94	100,0
Кызыл-Мажалыктың эт комбинаты	136	132
Сүт комбинаты	95	124
Хлеб продуктуларынның эргелели	107	104
Аш-чем үлөтүрүнүн министрствозу	101	100,9
Даранылга фабрикасы	100,0	105
Алгы завод	82	95
ВОГ-туң өөредилге бүдүрүлгези	102	99,6
ВОС-туң өөредилге бүдүрүлгези	107	109
«Тыва туудуг материалдары» каттыжымчыкы	105	95
«Тыва-сүт туудуг трезиниң» демир-бетон кылыгыр заводу	107	99,0
«Тыва кол» туудуг трези	103	105
Арга-арыг ажал-агының министрствозу	97	103
Туудуг кезектери болгаш конструкторларның заводу	107	102
Улуг-Хемниң ыяш үлөтүрү ажал-агыны чери	106	106
Чурт үлөтүрүнүн министрствозу	103	112
Автоселтег заводу	103	106

Сельхозтехкуром	100,5	100,6	102
Нардалга, ном садмы болгаш полиграфия талазы-биле күрт-не комитети	102	103	106

Тус черниң ийи дакпыр чачырылганында үлөтүрү продукцияның хемчээли көвүдээр талазы-биле чартык чылдың планын күүселдиз. Эрткен чылга деңгээрге продукция бүдүрүлгелериниң хемчээли болгаш күш-ажалдың бүдүрүчүлүү бедиз.

Чартык чылда үлөтүрү продукцияның эң чугула хевирлерин бүдүрер талазы-биле көрүзүгелер:

1983 чылдың бирги чартында бүдүргени	1982 чылга хамырыштыр 1983 чылдың чартында
Хомур-лаш—муң тонна	463
Электрэнергия—миллион кв-шак	59
Олаар чүлү энергия—муң гигакалорий	275
Шой шуткууру—тонна	264
Ыяш сөөртүлгези — муң плот кубометр	199
Оң иштинде туудуг-ыяш	149
Дилер материалдары — муң кубометр	66
Мебель—муң рубль	777
Култура-ажырал болгаш ажал-агыл ужу-дузалыг барааннар—муң рубль	1255
Туудуг чугайы—тонна	1344
Туудуг туу-бузу—миллион кезек	12
Чыгынган демир-бетон конструкциялар болгаш кезектер — муң кубометр	27
Сорттуг даг-дугу—муң тонна	47,5
Хом идиң—муң эжеш	47
Килес идиң—муң эжеш	38
Даранылга үлөтүрүнүн продукциясы — муң рубль	870
Бирги категорияның субпродуктулары-биле катал эг—тонна	2704
Колбаса кылыгылары—тонна	720
Чалаа сүт продукциясы—муң тонна	10,3
Мал саржаа — тонна	206
Далган—муң тонна	17
Хлеб болгаш булочка кылыгылары—муң тонна	10,4
Кондитер кылыгылары—тонна	532
Эниртисе сусунар — муң дал	81

1983 чылдың баштайгы чартында пландан ажыр 43 муң тонна хомур-лашты, 2,0 муң гигакалорий электрэнергияны, 5,5 муң тонна сорттуг даг-дугу, 6,2 муң кубометр дилер материалдарын, 434 муң тонна эгги (бирги категорияның субпродуктулары-биле катал), 30 тонна колбаса кылыгыларын, 56 тонна мал саржаа, 411 тонна чалаа сүт продукцияларын, 198 тонна далганын, 8 муң дал эниртисе сусунарларын бүдүргөн.

Үлөтүрүн чамалыг бүдүрүлгелер чартык чыл планын күүсетпээ. 13 бүдүрүлгелер бүдүрүлгелер хемчээлиниң планын, 11 бүдүрүлгелер күш-ажалдың бүдүрүчүлүү бедилер планын күүсетпээ. Туудуг чугайы болгаш туу-бузу кылыр, шой шуткуу, демир-бетон кылыгыр кылыр, хом болгаш килес идиң бүдүрер план күүсетпээ. Даранылга үлөтүрүнүн продукциязын, култура-ажырал барааннарын, хлеб болгаш булочка кылыгыларын, кондитер кылыгылар бүдүрүлгелерин планын күүсетпээ.

Барааның продукцияны бот-үзүннүн чартык чыл планын күүсеттинген. Эрткен-техниканы улус ажал-агының ажалдарының 37 хемчегелер талазы-биле күрүнө план чартык чылда боттанган. 25 хемчегелер талазы-биле күрүнө план күүсеттинген. Планын күүселдизге бүдүрүлгелерге Хлеб продуктулар эргелели, Чурт үлөтүрүнүн министрствозу, сельхозтехкуром каттыжымчыкы хамырышты.

Чаа техниканы ажалдарының планын Чонун амдырал-хандырыгы министрствозу биле республиканың херекселчилер нитили боттандыраан.

(Эгези. Тончүзү 2-ги арында).

Бай-Тайга районнуң ажал-агыларында мал чеминиң белеткелни кидин түлүк. «Тэли» совхозтун механизастаттынган бригаданың кескен сизини бо хүнерде 200 тонна ажа берген. Ында механизаторлар аразында калбарган социалисттик чарыштын мурунку одуруун бөдүрүчү Леонид Күжүгет ээлеп турар.

ЧУРУКТА: сизген шөлүмде Л. Күжүгеттин трактору. Р. ИВАНОВТУҢ фотозу.

ИЙИ ХҮННҮҢ АЖЫЛЫ

Самагалдай суурнуң бүдүрүлгө, албан организация чарлери ийи хүнде сизген кезиң, шөфке ажылдаан. Олар чүгө «Чодураа» совхозка безин 96,5 тонна сизини дужа-ганнар. Ук шөфке 110 кижиле киришкен. Улус депутаттарының Тес-Хем район Советиниң күүсекчи комитетиниң даргазы эш Н. Усуп болгаш СЭКП Тес-Хем райкомунун ийги секретары С. Ондар ук шөфти баштап чоразынар.

Коллективтериниң мындыг шөфтерин суббота, воскрес-ные санында чорударын районда чурумчуткан.

М. ТИРЧИН.

Комсомол организациялары, нити-ниң малынга четчир чемнерни белеткээр дээш калбарган ажал-ишке комсомолчуларны болгаш аныяктарны илдепкейлиг кириштириңер.

Национально-краснодеревский отдел

СОВЕТ ТЫВАНЫҢ КҮШ-АЖЫЛЧЫ БАЗЫМНАРЫ

(Тончүү. Эгези 1-ги арында).

КӨДЭЭ АЖЫЛАГЫЙ

Республиканың айма-агылларына чаксы хову ажылдарын чогуур үезинде чоруткан. Чазын чаштырар культураларын тарылгазын дооскан. 1983 чылда көдээ айма-агыл культураларын 299 муң гектарга, ооң иштинде тараа культураларын 160,7 муң гектарга тараан. 1982 чылдаа-биле деңизерге арбай тараан шолдер 13 хуу калбарган. Мал чөмчери культураларын иштинде сандоостар үшүтөр шолу 19 хуу, хой чылдыг ситенер—15 хуу, чангыс чылдыг ситенер—4 хуу, мал чөмчиге херегээр хой чылдыг ситенериниң тарылга шолу эркен чылдаазынга деңизерге ийи катап калбарган. Чазын чаштырар тарааларын тарылга планы 99,7 хуу, ооң иштинде тараа культураларын тарылга планы 100,2 хуу күөсеттинген.

Тарылга шолун 69 хуузуңа чаштырган. 1983 чылда сугаттыг тарылга шолдери 37,2 хуу азы 1982 чылдыг деңизерге хамаарыштыр 95 хуу болган.

1982 чылда 19 муң гектар турганынга бодаларга, бо чылдыг республиканың айма-агыллары 21,1 муң гектар тарылга шолун сугаткан. Баштайгы сугаттыгы 23,6 муң гектар шолге азы сугаттыг черлериниң 53 хуузуңа чоруткан.

1983 чылдыг июль 1-де мелдээ ёзуугар алдыга, совхозтарын шолдеринге 102,5 муң тонна органиктик чөмүшчилдигелерин чедирген. 1982 чылдыг баштайгы чартымында ол чөмүшчилдигелерин алды районнардын совхозтары хой кылдыр ажылдаан. Совхозтар 87,8 муң тонна органиктик чөмүшчилдигелерин шолдерге төккөн азы эркен чылдаазын 12 хуу хой болган. Хөдүмге органиктик чөмүшчилдигелерин төгериниң планын «Дөң-Терезин», Карл Маркс аттыг, «Большевик», «Тинелге» совхозтар күөсеткен.

1983 чылдыг июль 1-де байдал ёзуугар алдыга, совхозтар болгаш Дуржулга станциязы 1984 чылдыг дүжүдүгө 108 муң гектар айгыг чер адырлааган боттандырган, ол дээрге, 1982 чылдыг июль 1-де турганын 46 хуу хой болган. Чайгы чер адырлаагынын планын хой совхозтар күөсеткен болгаш ажык күөсеткен.

1983 чылдыг июль 1-де байдал ёзуугар алдыга, республиканың совхозтарына 288 чижек эталон тракторлар бар болган. Чижек эталон ёзуугар алдыга, 818 муң гектар шолдерге ажылдарын тракторлар-биле боттандырган болгаш эркен чылдаазын 3 хуу эвээш болган. 1982 чылдыг баштайгы чартымында 370 гектар турганынга бодаларга, бо чылдыг баштайгы чартымында бир чижек эталон тракторга онаштыр 358 гектар шолду аңдарган. Тракторлар септелгенин 95 хуу күөсеттинген. Тараа комбайннардын септелгенин оожум темпийле чорудуп турар. 1983 чылдыг июль 1-ге үедир совхозтар 476 комбайннар септээ азы планын 61 хуу күөсеткен.

1982 чылдыг чартык чылдаазында турганынга бодаларга республиканың совхозтарына дагаа чуургазын 10 хуу, эгизи—8, сүттү—6 хуу, өшкү дүгүн—5 хуу хой кылдыр бугаарган. Хой дүгүн бугаары 32 хуу кызырлан. Эркен чылдыг баштайгы чартымында бодаларга, Кызыл районнуң айма-агыллары эът бугаарын 86 хуу көүдөткен.

1983 чылдыг июль 1-де байдал ёзуугар алдыга, бир инектен-не сүт саалдаан эркен чылдыг ол үезинге деңизерге, а ол ышкаш дагадан чуурга алган ортумаа-биле 8 хуу көүдөткен, хой ажылының продуктуу кызырлан.

1982 чылдыг июль 1-де турганынга бодаларга, 1983 чылдыг июль 1-де республиканың совхозтарында хааннарның баш саны 17 хуу, күштү—16, төө-териниң—6, чылты малды—3, өшкүдүрүн—1 хуу көүдөткен, мыйыстыг бола малды, хойларын, а ол ышкаш инектен баш саны кызырлан. Ёзур, Току, Эрзин районнардын совхозтары мыйыстыг бола малды, хой болгаш өшкүдүр баш санын өстүрерин чедип алган. Бин-Хем районнуң совхозтары хааннарның баш санын 55 хуу, Кызыл районнуң айма-агыллары—50 хуу көүдөткен.

Мал ажылының продуктуларын күрүнге саларын бүтү ажыл-агыллар: чуурган болгаш сүттү 10 хуу, мал болгаш күштүг коң ээдин—1 хуу көүдөткен. Малды болгаш күштү дүжүдүгө дүжүдүгө эркен чылдаазын 9 хуу, дүктү саларын 14 хуу көүдөткен.

Баштайгы чартык чылда күрүнге чуурга садарының күрүне планы 161 хуу, дүктү—121 хуу, малды болгаш күштү—105 хуу күөсеттинген.

Эркен чылдыг чогуур үезинге деңизерге, агроулетпүрүнүң комплекзиниң адырларын хөдүмдериң капитал салымшыкынын бо чылдыг 5,9 хуу көүдөткен, оларын лимитиниң 98,8 хууу ажылдаганын.

Бугаараларын, органиктик чөмүшчилдигелерин болгаш албан черлериниң дузаала көдээ айма-агыллары улам ийи сайзыраан. 1982 чылдыг июль 1-де турганынга бодаларга 1983 чылдыг июль 1-де дузаала көдээ айма-агылларда хааннарның баш саны 13 хуу, хой болгаш өшкүдүр—ийи ажык катап өскөн.

1983 чылдыг баштайгы чартымында республиканың көдээ айма-агыллары тракторларын 1982 чылдыг баштайгы чартымында 52 хуу, чүкк автомобильдерин 15 хуу, тараа комбайннардын 10 хуу хой кылдыр берген. Бо чылдыг эркен адыр алырларда совхозтар 16 муң тонна минералдыг чөмүшчилдигелерин алган, инчаарга эркен чылдыг ол үезинде 12 муң тонна алыр турган, оон ийи совхозтар бо чылдыг 341 тонна мал чөмүшчилдигелерин алган.

КАПИТАЛ ТУДУГ

1982 чылдыг баштайгы чартымында 1,9 хуу хой кол фондуларын бо чылдыг баштайгы чартымында ажылдаа киирген.

Чая бугаараларын тутканын болгаш эрги бугаараларын калбартканын капитал чартымында көдээ айма-агылларга дадалаа чүдүлгелерин ажылдаа киирген. Шахта 75 тонна изинг бус бээр № 11 котёл агрегат, 150 автомашинаның автобазасы, «Бажыңа херегээр барааннар» магазини, электр дымчылдагынын 150 км, узун шугунарны, нити ажылдаагынын 18 км, оруктары. Көдээ айма-агылда 9118 хой кирер кажаларын, хары угда 100 тонна тараа шыгжаар черлерин туткан, 405 га чая черлерин, 27,5 муң га шолдуг одаларын сугаткан, 20,9 муң га черлерин сугатар деринишкенин септээ.

Акшаладырышкынын бүтү үнер достериниң күсели-биле республиканың көдээ айма-агылларга капитал салымшыкынын 48 миллион рубль хөмчөдүг кылдыр киирген, ийчаарга бар бугаараларын чартымында, техниктиг өдө деришкенин капитал салымшыкынын миллион ажык рубль болган.

Күрүениң керээлиг тузуг-монтаж организацияларын барааныг тузуг продукциянын хөмчөдүг баштайгы чартык чылда 14,6 миллион рубль азы эркен чылдыг баштайгы чартымында 12,1 хуу эвээш болган. Күрүне организацияларын керээлиг ажылдарын нити хөмчөдүг 2,2 хуу, «Тыва совхоз тузуг» каттыжышкынын организацияларын керээлиг ажылдарын хөмчөдүг 5,3 хуу улаткан. Тузуг бугаараларын бугаарга баазанын быжылгаар,

организастарын сайзырайтгылар талазы-биле ажылдарын уламчылаан. Тараачылыг конструкцияларын болгаш материалдарын ажылдаа калбарган. Тузугта күш-ажылдыг бугаараларын 2,3 хуу безден, бо көргүзүг талазы-биле план 104,4 хуу күөсеттинген.

Ооң-биле черелештир, капитал тузугда улуг четпестер бар. Капитал салымшыкынын эргежок чуугула мөөнелиншикин ам-даа чедип алдырмаан. Чамдык тузуг организацияларын тузуг-монтаж ажылдарын хөмчөдүг 1982 чылдыг деңизерге эвээжеткен, а ол ажылдарын шынары хой таварылгаларда чавыс болуп турар. Чамдык бугааралар күчүлери болгаш кол фондуларын ажылдаа киирериниң планын күөсеттимиз.

ЧОННУҢ МАТЕРИАЛДЫГ ЧААГАЙ ЧОРУУНУҢ БОЛГАШ КУЛЬТУРЛУГ ДЕҢНЕЛИНИҢ ӨЗҮЛДЕЗИ

1983 чылдыг баштайгы чартымында улус айма-агылның бүтү адырларында ажылдакчыларын саны эркен чылдыг деңизерге хөдөө арткаан. Ажылдап турар кижилериниң айда ортумаа-биле ажыл төлөври 2,5 хууга өскөн.

1983 чылдыг июль 1-де байдал ёзуугар алдыга, республиканың ажаалга кассаларына 94 муң салымшыкынар бар болган, оларын артышкыны 65 миллион рубль четкен.

Нитиң чөмөшчилдиге-биле кады күрүне болгаш кооператив садымнын үрүмтөп садар бараан саарылгазы 132,8 миллион рубль болган, эркен чылдыг ол үезинде 119 муң рубльге эвээжээн. Үрүмтөп садар бараан саарылгазын чартык чылда планы күөсеттимиз.

Күрүне болгаш кооператив садымнын тус-тус барааннар сатканын хөмчөдүг мындагы болган:

Аль-чөм барааннар	1982 чылдыг баштайгы чартымында деңизерге	1983 чылдыг баштайгы чартымында хууу
Хлеб продуктулар	100,6	
Эът болгаш эът продуктулар	102	
Балык болгаш балык продуктулар	110	
Мал саржаа	105	
Уиш үзү	95	
Маргарин продукциясы	104	
Чалаа сүт продукциясы	109	
Быштак	113	
Чуурга	117	
Чигир	100,5	
Кондитер кылыгылар	97	
Шай	90	
Картофель	97	
Ногаалар	100	
Улетпүр барааннар		
Хеп аймаа болгаш пест-тавы	97	
Трикотаж кылдылар	100,1	
Ук аймаа	108	
Хом идиштер	111	
Шыл сава аймаа	102	
Мебель	111	
Соодукчулар	101	
Хеп чуур машиналар	81	
Доозун арыглар электрелиг херекселдер	99	
Шактар	89	
Фотоаппараттар	99	
Мотоциклер болгаш мотороллерлер	116	
Чадаг-тергелер болгаш мопедтер	96	
Радиоприемниктер болгаш радиолар	99,1	
Телевизорлар	105	
Чиник машиналар	105	

Республикага чыгырткан улустур бугаараларын калбак херегелдер барааннар салым организацияларынга бээриниң планы 79 хуу күөсеттинген, оон иштинде Одаар чүкк министерствоу 102 хуу, Чүрт улустуудун министерствоу 78 хуу күөсеткен.

Амдыралга ачы-дуза чедирериниң сайгарылга талазы-биле чартык чылдаагазы 104 хуу, оон иштинде хоорай черлерге 105, көдээге 102 хуу күөсеттинген.

Эркен чылдыг чогуур үезинге деңизерге амдыралга ачы-дуза чедирериниң хөмчөдүг бо чылдыг 4 хуу, көдээге 2 хуу улаткан.

Акшаладырышкынын бүтү үнер достериниң күсели-биле бо чылдыг баштайгы чартымында 37 муң дөрбөлчүн метр нити шолдуг чуртталга бажыларын, 320 олуттуг нити өөредилге школазын, школа назым чөптөнериниң 140 орунуг албан черлерин ажылдаа киирген.

1983 чылда 5 муң оолдар болгаш уруглар бышкан билигн аттестаттарын алган, оларын иштинде 1,8 кижилер бугаараларын хоорубайн школа дооскан, 5,6 муң кижилер сес чылдыг өөредилгени чедип алган.

Кызылдың педагогика институту болгаш Красноярскин политехниктиг институтун салыры бо чылдыг 406 анык специалисттерин белектээн. Оларын иштинде 153 кижилер бугаараларын хоорубайн өөредилге дооскан. Ортумак тускай өөредилге черлерин 1009 кижилер белектээн, оларын иштинде 273 кижилер бугаараларын хоорубайн өөредилге дооскан.

1983 чылдыг июль 1-де байдал ёзуугар алдыга, республикада школа назым чөптөнериниң 227 албан черлери бар, ында 18,7 муң бичин уруглар туруп турар. Хоорай чогуунуң пионер лагерлеринге, күш-ажылдыг школа чанында лагерлеринге бо чылдыг 12 муң ажык уруглар дыштынар.

«Жарки», «Азас», турист баазаларга, а ол ышкаш бугаараларын база организацияларын дыштынга бажынырга 3 муң ажык кижилер дыштынар.

СУУРНУҢ ТӨП КОТЕЛЬНАЯЗЫ

Чая Шагаан-Арыг, Чая Чая-Хол деп сөстөр ам кижилер бугаараларын бажынырга апарган. Сайн-Шушеск ГЭС-тиң суг хөмчөдүг киирер черлерде суурларын көжүрери-биле хол-баштыр туттунуп турар ол чая хоорай, суурлар улам өзүп, аян-ишчин кирип орат. Улуг-Хем районнуң «Найыраа» совхозунуң төвү кылдыр тузуг турар Чая Чая-Хол суур ам безин чаагаймыл туттунган улуг суур. Ийи-үш чыл эртерге ында туттунуп турар бугааралар, албан черлери долузу-биле ажылдап эгелээр, хой-хөй чуртталга бажынырга ажылдаа киирер.

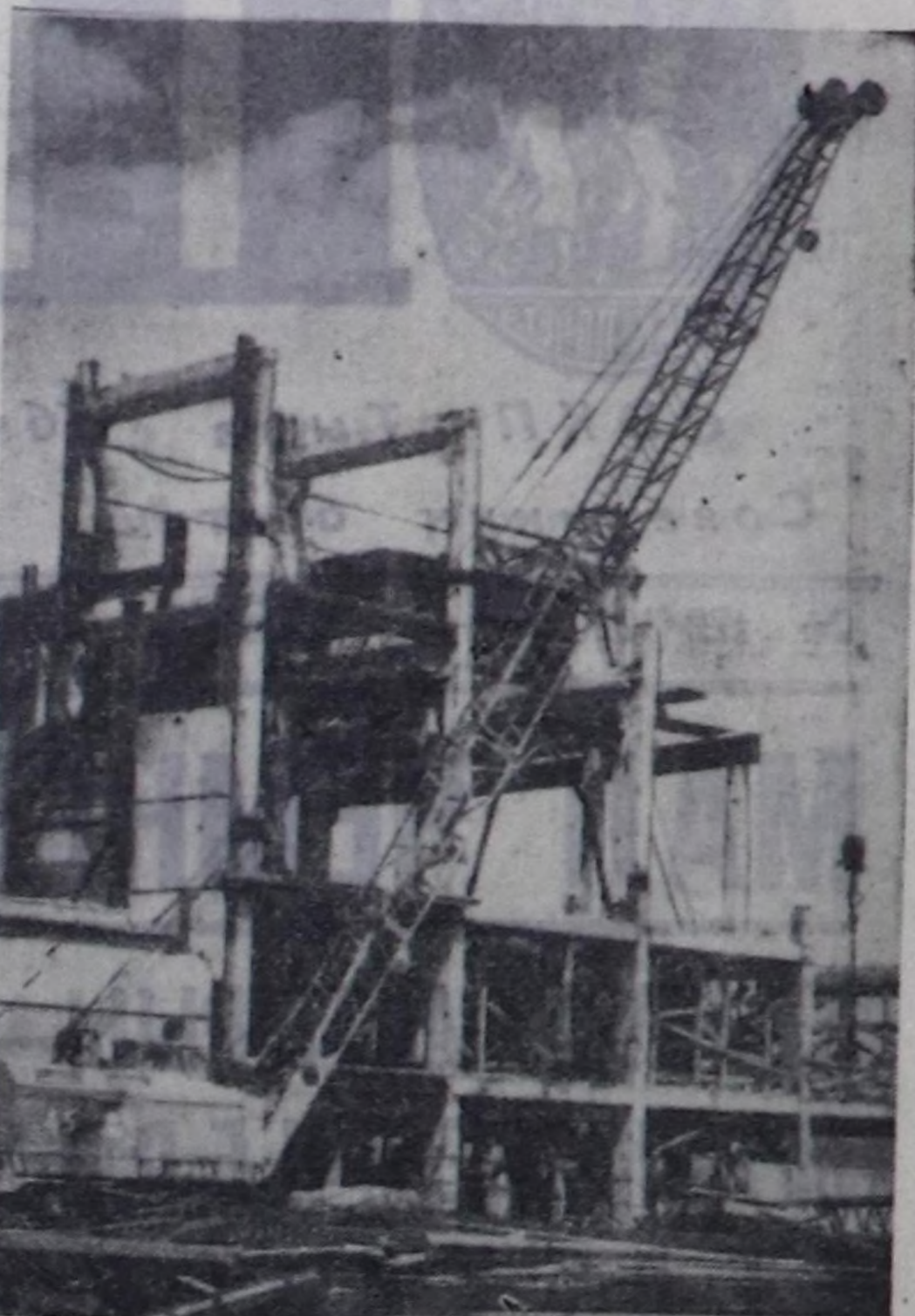
Суурнуң барык чартымында хой кезин туттунган. Ында ам 600 ажык өреге чурттап турар, улуг школа, 240 орунуг уруглар сады, амдырал-культура албан черлери ажылдап турар. А туттунуп турар тузуглар хой. Эмнеге комплексиниң ийи тузуг бо чылдыг ажылдаа киирер, кол корпусу тузуг тузуг эгелээр. Култура ордузунуң, совхоз дирекциязын конторазынын, мыйыстыг бола мал комплекзиниң, машина-трактор мастерскаязын болгаш өске-даа тузуглар улам шуудан, ажылдаа киирер үези чоокчулап орат.

Чая туттунуп эгелээр чуртталга бажынырга хоорайны дег чаагайжылдыгын бүтү хевирлерин төлөвилээр. Ычангааш оларын чылгы-биле хандылар улуг котельнаяны ында тузуг турар. Оон тузугуна Ленинградтың металлургия заводунуң техниктиг дээди өөредилге чериниң студентилери—турбина тузукчулары—20 ажык кижилер бо хүнерде ажылдап турар. «Красноярскгэсстрой» эргелениң № 1 КМК-зын шугу-му-биле ында хаара туттунган ол студентилер даң бажында орайга чедир соксаал чок ажылдап, үени чөптүг ажылдап турарлар.

М. СААЯ.

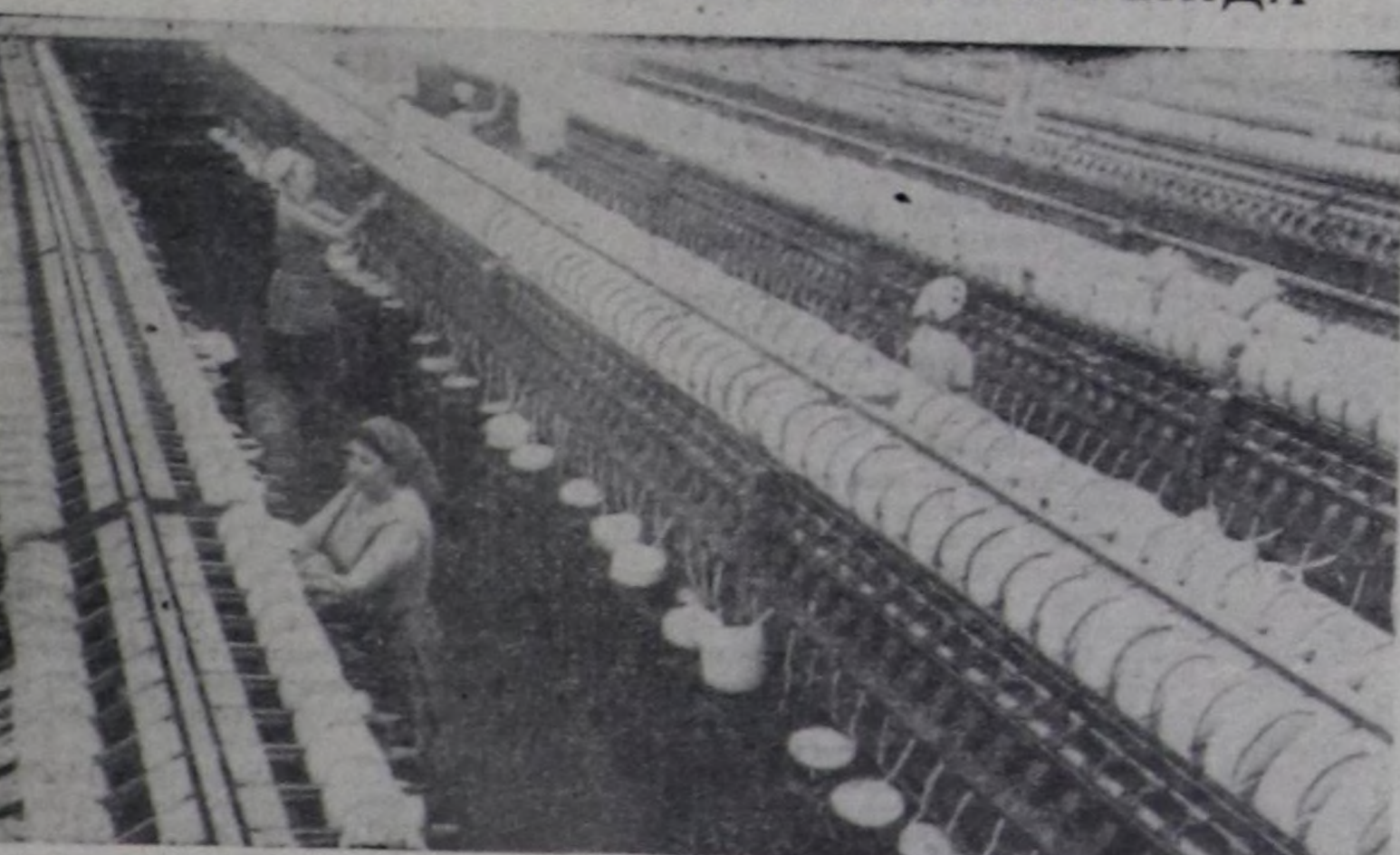
ЧУРУКТАРДА: Чая Чая-Хол суурнуң төп котельнаязын тузугуң нити хевир; студент тузуг отрядының командириниң оралакчысы—Александр Невский биле Валерий Григорьев олар тузугу салым тур; Ленинградтан келген студентилер Татьяна Шелева, Евгений Михайлов, Евгений Орлов, Валерий Запартин болгаш Герман Абрамов.

В. КАРА-САЛДЫҢ фотола-ры.

Тыва АССР-ниң Статистика эргелели

МОСКВАНЫҢ ПӨС-ТААВЫЧЫЛАРЫНДА

Москва область. 63 ажык тонна удазын-нарым болгаш 108 муң метр хөвөң-сазын-дал кылган постерия Зарайскин «Красный Восток» деп аргылга фабриказы пайдан ажык-каган.

Бригадаларга болгаш участоттарда калбарган социалист чарык чедикчилик уугу деткичче болуп турар. Чая уугу бугаараларын дериг-херекселерин ажык-

лап тургаш, бугаараларын соксатпайн цехтерин чарты кылып турары база кончук чогуумчалыг.

ЧУРУКТА: чая дериг-херекселдер-биле шимеэн аргыыр цехтериниң бир участогунда.

В. СЕМЕХИННИҢ фотоу. СЭТА-ның фотохрониказы.

Хожудан турарлар чок ажылдаар ӨСКЕЛЕРНИ МУРНААН

Шагаан-Арыгның автотранспорт бугаараларын эртеңги шахта дүвүнчүлүг-ле. Ылай-боор чүкк сөөртүр дөң машиналарын шимеэн-даажы димиттелин, каржы-солчул-ла турар. Күш-ажылчы ишчилер бөгүтүг кылып ажылдыг хүлөнгөш, рейстер айттынар.

Чинге демилдерден канвап тургаш кылган бедик хаалга-га чедө бээривиске, күш-ажылдыг хоочуну, пенсиялаа-лаа, ынак ажылдыг катбаан, аныктарын дагдыныкчымыз Кара-оол биске уткужуп келди.

Ларгалар-даа, чолаачылар-даа мында. Ужуракын, хөдөөр бугааралар ам боор силер—деп, ол сөмөлдө.

—Александр, машинаны ийди-боор ээр медээ сайгылааннар чүтө суулаан сен? Орука чүтө таварышыл—деп, ол сайгыларды.

—Дораан эдин аар мен. Виктор Григорьевич—деп, анык чолаачы хүлөлдү.

—Директорун ажыл хүнү

гаражта чолаачылардан эгелээр чачылды болу берген—деп, партия организациязынын секретары Алевтина Сергеевна таныштырып орда, В. Г. Антонович чедип келди.

Анык-иштин ээзон чуугалады. Кижилер-биле ажылдыг өнө чуугула. Бисте сес коммунист, 26 комсомол кезигүүчү бар. Оларын кан дег бижык сагылга-чуруму, төлөнтүг күш-ажылды коллективке эки сандарыг болгаш шынарлыг иштин үндөзүн болу берген.

Анык коммунист Эдкен Дабба Кызылдан чүкк сөөртүрүнүн планын 158,8 хуу күөсеткен. Хоочун чолаачы, коммунист Сергей Килин планын оонадаларын доктаамал 130-140 хуу, оон саргакчалыг Сергей Кижир-оол, Тахта Турулбаев олар дагдыныкчылаан тудак чок ажылдап чачыккан.

Шина-ла Шагаан-Арыг автобугаараларын мурнаачыларын хойун кырдус. Ук бугааралар Совет Тыванын 40

чылы-биле ажыл-амдыралы тузуг. Дөргөн чылдарын төвчүдүг, маала 4-5 маашы кирер самал гараж турган. Ычкан ону автотранспорт конторазы дээр турган.

—Маала дайыл үезинде-ле чолаачылар эгеледим. Дыштынар хүнеривиске беэли ажылдаар турдусу. Оолдарым Ким-оол, Волода оларын КамАЗ-тары ол үед турган болза, магаалы-ла боор—деп, Кара-оол эркен үезин сактып, күчүзүг чая техниканын мактай-дыр.

Шагаан-Арыгның автобугаараларын чоокчу чылдарга чедир хожудангай диттип келген. Ол үед инженер-техник кадрларын болгаш чолаачыларын ажылдап үнер-кирер чоругу хой. Оон уламдыг планын оонадалар күөсеттимиз турган.

СЭКП ТК-ның ноябрь (1982 ч.) Пленумунун шийткелерин амдыралга боттандырар дөң боттүг хөмчөгелер алдынга. Бугааралар

ни эки билер, ажыл-ишчин, анык коммунист анаа дүрөң-торлай берген. Политиктиг болгаш экономиктиг өөредилгени ажылчыларын, албан-хажычыларын ортузунга белик күш-ажылды кижилер дилгенин хол хевирлеринге санап, коллективке сагылга-чуруму быжылгаан түдөүлүг, байдал өскерилген.

Эркен чылдыг бо-ла үезинде автомашиналарын рейстер үнериниң коэффициентин 0,4 турган болза, ам 0,5 четкен. А турушунуң чок ажылдаарын күргүзүг 102,3 хуу болган.

Автотранспортчуларын эки ажылы чүкк сөөртүгезинден база көрүп боор. Бо чылдыг чүкк сөөртүг автомашиналарын санын эвээжеткен, улус ажыл-агылның 255 муң тонна чүкүтү сөөрткен. Ында партия, профсоюз болгаш комсомол организацияларын чоннуң хандырылганын эки-жидер талазы-биле СЭКП ТК.

нык алган хөмчөгелерин чедикчилик күөсөдүн шы. даан. Чижээ район иштинге пассажирлер аргыштырмалаа-зын органиктаан.

Бо хүнерде автобугааралар 22 автобус бар. Оларын рейстер үндөзүнүн коэфф. эвээжээн план ёзуугар 0,6 боор турда, ам 0,8 чедирген. Чартык чылда 930 муң пассажир аргыштырар турган, 1 миллион 142 муң кижилер чеген дөңгө автотранспорт бугаараларын туруп келген бүтү үезинде бир-ле дугаар чедип алдынга бедик көргүзүг-дүр.

Ол бирги беш чылдыг эек чылдыг баштайгы чартымында, автотранспорт бугаараларын ажыл-ишчилер мурнууга салдыган планын сорулгаларын чедикчилик күөсеткен. Ун коллектив Тыванын 40 чыл болуру оюнга уткуштур өөскөөн социалист чарыкка киришкен, республиканың автотранспортчуларын аразынга ийиңи черин эвээш, шилчир вымпелди болгаш аша шапна, чили алган. Чедикчиликтерин улам быжылгап, коллектив моон-лаа, сонгар бар аргакчуларын мөөнөдүн турган, темпизин кошкатпазын хүлөнгөн ажылдап турар.

К. ЧӨРӨВӨ.

